Мр ДРАГАН ВОЈИНОВИЋ

ЈУНСКИ УСТАНАК У ХЕРЦЕГОВИНИ И ТРИНАЕСТОЈУЛСКИ УСТАНАК У ЦРНОЈ ГОРИ

На територији Херцеговине и Црне Горе преовладава „централни“, „динарски“, виолентни тип личности. „Динариди“, са распрострањеношћу која је према подацима из 1932. године износила 24%, уз остале „душевно-географске“ типове личности или „расе“ у Југославији („алпијски“, „низински“, или „панонски“, „приморски“ који обухвата и већи дио „вардарске долине“, „источни“, распрострањен источно од Мораве и Вардара, изузев пиротског округа, гдје се мање-више, налази заступљен „приморски карактер“), представљају доминантан психички склоп.

Послије „динарског типа“ у Југославији је по распрострањености долазио „алпијски“ са 17,5% и „савски“ карактер са 16,5% од укупног броја становника.

„Душевно-географски“ типови

За разлику од осталих крајева Југославије, становништво Херцеговине и Црне Горе има специфичне „душевне особитости“. На простору ових покрајина, живаљ је сачувао душевна одличја својствена „старим Словенима“.

Психички склоп народа Херцеговине и Црне Горе одликује се више меким или оштрим, ватреним карактером, отвореношћу, гостопримством, љубављу спрам сродственика. Код живља Херцеговине и Црне Горе истакнут је смисао за једноставност и „демократски дух“.[1] Његов духовни склоп снажно је прожет љубављу према „родној груди“ и силовитом тежњом за слободом.

Становништво Херцеговине и Црне Горе испољава посебну „ратоборност“ са обиљем „бојевих порива“. Необична датост, особена држања, пријемчиве „душе народне“ на површи ових покрајина, становништво испољава за сваку добру и правичну појаву. „Динарски“ склоп личности, који апсолутно преовладава у Херцеговини и Црној Гори, карактерише ријетка „бистрина“ („оштроумност“), тежња за науком и школовањем, „богат фантазам“ („маштанија“), пјесничка обдареност, дубоки „национални осјећај“ и „ратоборност“.[2]

---

[1] Јован Цвијић, *Балканско полуострво; „Психичке особине јужних Словена“*, Београд 1966, стр. 362.

[2] *Исто*, 363.

На просторима Херцеговине и Црне Горе из таквог „динарског“ „душевног склопа“ и карактера изникли су људи који су постали „вођама цијелог народа“, врсним стваралоцима свог српског културног и политичког блага.

Карактерне црте

Становништво Херцеговине и Црне Горе обдарено је смислом за спознају „рашчинавање“, „објашњење и разумевање“ или „синтезу“ идеја, појава и догађаја. Синтези су склони „тужни народи“ или „динарски тип лица“.

Рашчињавању, пак, идеја, сагледавању односа спрам других идеја, међусобног повезивања и условљености или „анализи“ према природном „предодређењу ума“, живаљ у Херцеговини и Црној Гори не оспољава већу надареност. „Анализа“ или откровење међусобне повезаности и утицања идеја, појава и догађања изражени су код „сјеверних народа“.

Живаљ Херцеговине и Црне Горе „кан“ (дух), дар, датост ума, већма улаже, *clasimus est scientia infiniti,* испољава постулатом, књижевност, уметност, политика, култура и хуманитарни наук.

Дух Херцеговаца и Црногораца, склон „синтези“, погодује снажној појави особене карактерне црте – ирационалности, непосредно супротстављање рационалности „сјевернијих народа“.

Одређење „исконске особености“, „првотне датости“, по природи, снажно су изражени код „динарског“ типа горштака, Херецоговаца и Црногораца. Рад, „исконске датости“, првотног постулата, почетног оспољења, бивства-природа у мањој мјери, показују прораду кроз „кан“, држање, догађање, пориве, тензије, „поимање околне реалности“, „буне“, „устанке“, „вртлоге времена“ и ратне године код „сјеверних народа“. Укорењеност почетног одређења првотне датости, исконске садржине, биће Херцеговаца и Црногораца, оспољава се динамичном појавом кроз књижевност, стваралаштво, умјетност, културу, политику итд. Непосредно, снажно оспољење „исконског постулата“, „првотног одређења“, почетне датости Херцеговаца и Црногораца, особеног карактера „динарида“ или „јужнијег народа“, суштаствене васпостављености првотног порива здравог разума, *„lascienza, sua gugliuola, lauccise per veder come era fatto,* „знаност, његова кћи, смаче га да види како је учињен“.

Прве устаничке борбе

Успоставом усташких постаја, логора, табора, организовањем власти Независне Државе Хрватске, усташе су отпочеле да брутално поступају са српским становништвом у Херцеговини. Припајањем Херцеговине НДХ, 18. маја 1941. године, завођењем квислиншког система власти на

њеној територији, осјетивши снагу, усташе су почеле са суровим прогонима српског становништва. Власти НДХ, на територији Херцеговине, кренуле су са остварењем плана уништења „биоса“ и „етноса“, Срба.[3]

Српски живаљ се од друге половине маја и почетком јуна 1941. нашао изложен тортурама, насиљу и безакоњу власти НДХ. Преузимањем територије Херцеговине од италијанског окупатора, власти НДХ отпочеле су терор, пљачке, уништавање имовине и масовно сатирање српског живља.

Суочено са масовним сатирањем и страшном тортуром, српско становништво на тлу Херцеговине нашло се пред суштаственим питањем одржања „голог живота“. Суочени са погромима, „пустоши“, уништавањем имовине, „моструозном лавом смрти“ масовним сатирањем становништва, православља, пред Србима у Херцеговини („Источној“), стајао је судбински избор: мирно „вегетирати“ „скрштених руку“ посматрајући грозоморна усташка злодјела и помирити се са самоуништењем или се отворено супротставити и подићи устанак.

Послије злочина почињених над 28 душа станишта „Удрежањ“ и „Луке“ на просторији „невесињске громаде“, група од „20 заштитних ловаца“ на челу са поручником Миховилом Зимшеком, ради претреса, 3. јуна 1941. кренула је на село Дрежањ.[4] Сазнавши за намјере усташа, српски становници села Дрежањ састали су се на иницијативу угледних људи, старих ратника, ради утврђивања плана напада на непријатеља. Живаљ станишта Дрежањ, заједно са становницима околних насеобина, дочекао је усташе 3. јуна 1941. на прилазима насеобине.[5] Устаницима наоружаним са 20 пушака и једним пушкомитраљезом недостајало је муниције. Ојачан са 250 „редова“ непријатељ је кренуо на устанике.[6] Послије трочасовних борби, усташе су ушле у село Дрежањ.[7] Због пружања оружаног отпора у Херцеговини, „власт“ НДХ је од српског становништва затражила предају наоружања. Упркос великих пријетњи,[8] застрашивања усташа нијесу остварена. Страх, неспокојство, зебња, борба за сопствени живот, нарасли „унутарњи немир“ пред морбидним звјерствима, бруталним сатирањем и страшним усташким злочинима, сазнање о покретању устаничких акција села. „Удрежањ“ код српског живља у „гатачком крају“ – претворени су у спонтану оружану реакцију, самоодбрану, бојево одређење, порив Херцеговаца као „одговор“ на „изазов“ одржања голог живота. На територији Источне Херцеговине успостављен је несносни систем геноцида Независне Државе Хрватске. Власти НДХ, послије бестијалног уморства православног живља насеобине Дрежањ, почеле су системско уништење живља станишта Удрежањ. Српско становништво суочено са егзистенцијалном

[3] Архив Војноисторијског института, к. 171-2; к. 18-19; к. 18903/1.

[4] АВИИ, Усташка документа, к. 143, к. 143-1/10.

[5] *Херцеговина у НОБ*,; Београд 1961, стр. 44.

[6] АВИИ, К. 1955, ф. 5.

[7] *Херцеговина у НОБ*, стр. 44.

[8] У.д.к. 143. 1/6.

угроженошћу, започело је устаничке борбе против усташа. У покретању и организовању устаничких борби, јуна 1941. године, за одржање голог живота није учествовала ниједна политичка партија. Српско становништво у Херцеговини, водећи прве устаничке борбе, почетком јуна 1941. године, „стихијски", у самоодбрани, нападом на оружничке постаје, изводи организоване акције у већим размјерама.

Отпор српског живља у Херцеговини и ширење устаничких акција почетком јуна 1941. узнемирило је власти НДХ. У гатачком срезу до оружаних борби дошло је 5. јуна 1941. нападом устаника на групу усташа која је вршила пљачку Корита. Устаници из Гацка, 6. јуна 1941. године, на Кобиљој глави извршили су оружани напад на аутомобил којим се превозио „заповједник окружног вода" из Гацка Јосип Маркус. У гатачком срезу већу оружану акцију извели су устаници с. Казанци, Дулићи, Данићи, Пржине са групом житеља из Црне Горе, јачине од 100 до 150 бораца, нападом на оружничке постаје Степен и Казанци, нагонећи непријатеља на повлачење.[9]

Устаници су 7. јуна 1941. у шест сати ујутру напали оружничку постају Степен при чему су заробљена три оружника и „заповједник постаје" Мијо Обад.[10] Уништили су постају, прекинули телеграфско-телефонске линије и разорили мост на путу Гацко–Билећа. Устанике је напала „једна сатнија походног батаљона, ударајући с бока".[11] Устаници с. Липик напали су усташку колону која се кретала између Липника и Јасеника. Становници Липика са устаницима из Жупа–Пива разбили су ову непријатељску јединицу и разорили постају Јасеник, Зборна гомила, Степен, Корита. Почетком јуна 1941. котарски предстојник Гацка јавља „7. липња т.г. Црногорци у заједници с домаћим Србима пограничарима организовали су напад већег стила који је отпочео истовремено, оружници су били принуђени да се повуку према Автовцу".[12] Послије напада устаника на оружничке постаје Казанци, Степен и Јасеник, устаницима гатачке површи придружили су се борци из Пиве припремајући напад на Автовац. До напада на Автовац није дошло због пријетњи усташа да ће побити 120 лица која су била заточена због неодазивања позиву за предају оружја. Послије покретања оружаних акција против усташа у Гацко је 9. јуна 1941. дошао усташки „повјереник за Босну и Херцеговину Јуре Францетић" с намјером да „очисти терен од устаника", али се вратио за Сарајево ради довођења појачања. По његовом наређењу, у Палићу код Степена усташе су побиле 10 Срба због неодазивања позива око предаје оружја. Спасио се једино поп Новак Мастиловић, који се, пошкропан крвљу, домогао српских села гатачког подручја.[13]

[9] АВИИ, к. 84-10/33-2; к. 143, 6/1-1.

[10] АВИИ, к. 143-6/11-2.

[11] АВИИ, к. 36/1-1.

[12] АВИИ, к. 171, 36/1-1.

[13] АВИИ, (у.д), к. 84, 10/3-2.

Усташе су отпочеле са звјерским уморствима српског живља, с намјером да застраше и сузбију бунт народа. Све монструознији злочини усташа јасно су говорили српском становништву да нема повратка на мирно живљење без потпуног протјеривања усташа и ликвидације њихове страховладе на тлу Херцеговине. Тешки злочини и насиље усташа над недужним српским живљем нагнали су Србе да стихијски ступе у борбу 1941. у самоодбрани голог живота. У покретању и организовању устаничких борби на територији Источне Херцеговине почетком јуна 1941. године није учествовала ниједна политичка партија.

Српско становништво у Херцеговини, водећи стихијски и у самоодбрани почетком јуна прве устаничке борбе нападом на сеоске оружничке постаје касније изводи организоване акције ширих размјера. Почетни успјеси против усташа уносе међу српски живаљ борбено расположење и у извјесној мјери враћају сигурност. Злодјела и пустош усташа наводе српски живаљ на наставак оружаних борби. Ради успјешнијег пружања отпора усташама формиране су сеоске страже и прикупљано оружје.[14]

Отпор српског становништва и ширење устаничких акција изазвало је забринутост власти НДХ и навело их на преговоре са српским представницима. Према одобрењу великог жупана из Дубровника, „котарски предстојник", „повјереник усташа" из Гацка и „крилни заповједник" из Билеће, одлазе у село Јасеник и село Липик да преговарају са српским становништвом ради повратка побуњеног живља из брда[15] кућама и слободном настављању радова. За испуњење захтјева непријатеља, српски живаљ је тражио да се гарантује слободан и миран живот и забрана уласка усташа у српска мјеста.

Угрожено српско становништво захтјевало је од непријатеља обезбјеђење реда и слобода, пуштање недужног српског живља, талаца и разоружавање „група" – „погромаша". Пошто су усташки представници обишли села са српским становништвом, настао је период краћег затишја послије чега је услиједио нови талас монструозног уништавања српског живља и православља. Напад Њемачке на Совјетски Савез 22. јуна 1941. године за српски живаљ представљао је охрабрење за започињање устаничких акција. С друге стране, немачки напад на Совјетски савез подстакао је усташе на још страшније погроме српског живља.

Организовани устанак у Херцеговини и Црној Гори

Свирепа уморства, тешка злодјела, хапшења и пљачке усташке власти на простору Источне Херцеговине, довели су до окупљања и организовања

[14] Бранко Ковачевић и Саво Скоко; *Јунски устанак у Херцеговини 1941. године*, „Историја радничког покрета", ИРПЈ, Београд 1965, бр. 1, стр. 89–167.

[15] АВИИ, (у.д), к. 143-а, 9/36.

српског живља по селима, најприје ради договора о отпору непријатељу чији се терор настављао током друге половине јуна 1941. године.

Српско становништво у Херцеговини схватило је да голи живот може да сачува једино покретањем оружане борбе. На састанцима које су устаници одржавали у невесињском срезу у време терора и великих погрома усташа над Србима у Херцеговини одлучено је да се 2. јуна 1941. дигне општи устанак против „власти" НДХ.[16] Са одлуком о покретању устаничких борби упознати су широки дијелови српског живља и по осталим „громадама" Источне Херцеговине.

Устаници Зовог Дола и Лукавца, 24. јуна 1941. године, око 4 сата, под командом Дукице Граховца, заузели су постају Лукавац при чему су заробили 5 оружника, заплијенили око 30 пушака, више сандука муниције и другог ратног материјала.[17]

Устаници из Колешка и Залома, којима се придружила већа група бораца, 24. јуна 1941. пред зору напали су и послије краће борбе заузели постају у Риљама[18] заробивши 6 оружаника. Чета од 150 лица из Риља, носећи „црвене барјаке", ослободила је с. Плужине. При наступању, устаници Риља су заузели Морине без борбе док су се оружници повукли за Улог. Устаници из Братача, 24. јуна 1941. године, формирали су чету и кренули на Невесиње. Чета се сукобила са непријатељском патролом од 3 оружника коју је ликвидирала.[19] Послије почетних устаничких успјеха у борби против власти НДХ и заузимања оружничких постаја Риље и Лукавац, устаници су спонтано кренули у оружани напад на логор у Невесињу.[20] Напад на Невесиње устаници су извели 24. јуна 1941. са пјесмом и уз црвене заставе. У нападу је учествовало око 600 бораца од чега је 400 било под оружјем.[21] Непријатељ је током дана пружао жилав отпор, да би у ноћи између 24. и 25. јуна устаници продрли у град. Невесиње се четири дана налазило под блокадом устаника.[22]

У одбрани Невесиња учествовала је једна сатнија домобрана, усташе, дијелом наоружано хрватко и муслиманско становништво. Опкољеном непријатељу у Невесињу у помоћ је послата војска из Мостара и Сарајева. Заповједништво копнене војске наредило је 25. јуна 1941. „заповједништву", „босанско-дивизијског подручја" да пружи помоћ јадранско-дивизијском подручју у војсци и материјалу.[23] Помоћ од 200 ручних

[16] Младен Вукомановић; *Јунски устанак у Горњој Херцеговини, јуна 1941. године.* Документа Института за савремену историју, Београд, стр. 314.

[17] АВИИ, (у.д.), к. 85-8/15.

[18] *Зборник НОР:* IV/111, док. 228.

[19] АВИИ, (у.д.), к. 85-8/15.

[20] АВИИ, (у.д.), к. 143, 8/34-8.

[21] С устаничке стране убијени су Драго Самарџић и Драго Марић.

[22] АВИИ, к. 85-15/8-11.

[23] АВИИ, (у.д.), к. 84-3/4-2, 47/2-1; к. 85-15/8-1; к. 143-31/8.

бомби и 24.000 пушчаних метака послата је истог дана. Из посаде Сарајево, 25. јуна 1941. године, упућен је 17. и 21. походни батаљон, намијењен посади у Травнику. Оба батаљона кренула су, преко Калиновика и Улога, аутомобилима на Невесиње. Полазећи 26. јуна 1941. из Калиновика за Невесиње сатнија је требало да се креће широким фронтом са обје стране цесте. На Моринама дочекали су је устаници, али ни послије пристизања појачања од 2 авиона и камиона муниције сатнија није успјела да напредује. Напријатељу је у помоћ поново послата једна сатнија из састава 11. походног батаљона са командом батаљона, бојником Стјепаном Павчићем.[24]

Група устаника, претпостављајући да ће помоћ опкољеном Невесињу стићи из Мостара, упутила се према Бишини. Напади устаника прерастају у дефанзивну борбу. Борбе су окренуте одбрани збјегова народа по планинским предјелима и спријечавању ненаданих упада усташа међу голоруки српски живаљ. У борбама око Невесиња, осим усташа и оружника, у Логору учествовали су 11, 15. и 21. походни батаљон и два авиона која су бомбардовала устаничке положаје.[25]

На читавом подручју команду је преузео посебни поглавников опуномоћеник, „подмаршал Лакса". Ради умирења побуњеног краја 28. јуна 1941. издат је проглас којим се српско становништво позива на предају, а 30. јуна проглашава пријеки војни суд на читавом устаничком подручју. Путем прогласа, српски живаљ је позван да преда оружје до 2. јула 1941.[26] Недовољно наоружани и слабо организовани, налазећи се наспрам бројних напријатељских снага, устаници су били присиљени на преговоре са „подмаршалом Лаксом".

Узнемирено успјесима устаника и поразима домобрана код Бишине и с. Плужине, усташким и домобранским јединицама Источне Херцеговине пристигла је у помоћ група усташких официра са „поглавним побочником", Мијом Бабићем. У тој групи налазили су се још Антон Подгорелац, „почасни припадник" поглавникове бојне и поручник Рафаел Бобан, натпоручник Анте Перковић, Крешо Тоногал итд.

Од Невесиња устаници су се повукли према Трусини и Бјелашници настојећи да на неприступачним предјелима ових узвишица осигурају збјегове народа од упада усташа. Најжешћи окршаји устаника и непријатеља одиграли су почетком јула 1941. на сектору „Снијежница"–„Дивин"–„Трусина".

Нагон за одржањем, спонтаност, урођену борбеност, јуна и почетком јула 1941. године, покренутог, прорадом првотне датости, исконског одређења и предодређеног према природи код српског живља Херцеговине, снажно су представљени у стиховима владике Петра II Петровића Његоша:

[24] *Исто.*

[25] АВИИ, к. 84, 3/4-2.

[26] АВИИ (у.д.), к. 1436, 9/168/1-8.

Иште свијет неко дијејствије,
дужност раћа неко попечење,
обрана је с животом скопчана.
Све природа снабд'јева оружјем...
против нужде, против недовољства:
остро осје одбрањује класје,
трње ружу брани очупати;
зубовах је туште изострила,
а роговах туште зашиљила.[27]

Тринаестојулски устанак је био војнички и организационо планиран за разлику од спонтаности борбе живља Херцеговине. Припреме Тринаестојулског устанка извршене су прорадом чврстих бојевих порива, традиције, исконског одређења. Оспољења политичког, пропагандног и организационог дјеловања нијесу пресудно утицали на то да Тринаестојулски устанак поприми особености јунског устанка у Источној Херцеговини 1941. године. Поред широких припрема, Тринаестојулски устанак, прорадом исконске датости Црногораца као „јунски устанак" 1941. године у Херцеговини, попримио је одређене „стихије" и „спонтаности". Масовност, стихија, плима Тринаестојулског устанка представља одговор Црногораца на изазов, „драж", пуцња „слободе", неподношљивост према туђину док самоодбрана, бојеви порив, српског, православног живља Источне Херцеговине последице система геноцида, НДХ.

Као што мора добијају боју утеклих ријека, тако је Тринаестојулски устанак израз карактера, црта – лица , Црногораца. Стихија, масовност, снага Тринаестојулског устанка представља одређење карактера Црногораца – стално суочавање живља са висовима и падинама.

Тринаестојулски устанак у Црној Гори организује политичка група КПЈ. Устаничке борбе у Црној Гори попримиле су првотно одређење исконске датости. Тринаестојулски устанак покренуле су герилске ударне групе, састављене од чланова КПЈ, које су прерасле у народне чете. Мале бојеве ударне групе омасовљене су широким дијеловима становништва. У народне чете живаљ Црне Горе сврстао се спонтано под снажним одређењем самосвијести да рат може бити завршен без његовог учешћа. Тринаестојулски устанак у Црној Гори 1941. године попримио је „свенародни карактер" оружане борбе против италијанског окупатора. Устаничке акције током јула 1941. на територији Црне Горе попримају вид „ланчане реакције". Осим јужног дијела Црне Горе, гдје устанак најприје започиње, борбене акције се преносе са закашњењем од четири до седам дана на средишњи сјеверни и сјевероисточни дио.[28] Устаници су за 11 дана од 13. до 24. јула 1941. ослободили 80% данашње територије Црне

[27] Његош Петар II Петровић; *Горски вијенац*, Загреб 1947, стихови, 2292–2310.
[28] АВИИ, к. 2004, 1-1/129, 4-34/а; 1-1/14; к. 2004, 1-1/12.

Горе.[29] Под контролом италијанског окупатора остало је више утврђених насеобина (градова) на подручју Приморја и мјестима са јаким гарнизонима Италијана у Подгорици, Никшићу, Цетињу и Пљевљима.[30] Током тринаестојулских акција устаници су заробили око 4000, убијено је око 700 и рањено око 1120 италијанских војника.[31] У борби против окупатора устаници су заплијенили знатне количине наоружања и друге ратне спреме. Послије покретања тринаестојулских устаничких акција гроф Ћано је у „Дневнику" записао да се „води рат између Италије и Црне Горе".[32]

Оспољење особености, склопа карактера, црта, „динарида", становништва, Херцеговине и Црне Горе, снажна укоријењеност, у одређење, почетка, датости–природа, испољавају прораду, првотних постулата, исконског бића или дубинског порива. Прорада почетка, првотне датости, исконских одређења, склопа карактера, особеног вида-лица Херцеговаца и Црногораца, представља „одговор" на тај „изазов". Исконске снаге, одређење постулата, датости почетка, постулата природа, становништва Херцеговине и Црне Горе, нарочито су дошли до израза током Јунског устанка у Херцеговини и Тринаестојулског устанка у Црној Гори. Морфологија карактера, црта-душа, склоп-лица, народа Херцеговине и Црне Горе, истицањем првотних порива, „бојевих нагона", почетка-пририде, створило је особене „устаничке реакције". „Исконски набоји", првотна одређења и прорада, почетка-постулата, образовали су „спонтане устаничке борбе" на територији Источне Херцеговине.

Прве спонтане устаничке борбе на територији Источне Херцеговине, покренуте су 3. јуна 1941.

Склоп Јунског устанка у Херцеговини и Тринаестојулског устанка у Црној Гори, 1941. испољава се у истом виду. Оба су покренута истим одређењем прорадом почетка-бивства, првотног порива, исконске датости, мистичног постулата, особеног карактера, црта-лица, Херцеговаца и Црногораца. Особеном прорадом, почетка-природа, слика архетипа, унутарњег држања, на простору ове двије покрајине, Херцеговини и Црној Гори, учинили су да исконски нагон, првотне датости, порив-бивства, токови догађања, поприме одређење масовности, спонтаности, стихије.

---

[29] Гојко Миљанић, *Никшићки НОП одред,* Београд, стр. 41; Батрић Јовановић, *Црна Гора у НОР и социјалистичкој револуцији*, Београд 1960, стр. 101–169.

[30] *Хронологија ослободилачке борбе народа Југославије,* Београд 1964, стр. 54–59.

[31] РСУП-Т. Биљешка. Новица Ракочевић: *Италијанска окупација Црне Горе.*

[32] *Дневник Јрофа Ћана,* Загреб 1947, стр. 259.

DRAGAN VOJINOVIĆ

L'IENINSURRECIONE DE JUIN EN HERCEGOVINE ET L'IENINSURRECIONE DE' 13 JULLIET EN MONTÉNÉGRO

Comparaison

Mettant sa signature sur la convetion entre Ante Pavelić et Benitto Musosolini, 18. mai 1941. Rôme, Hérzégovine le systém de l' occupation établie étit génocide. Le peuple serbe se trouvait sous l' attaque d'extermination en masse. Les autorités de l'at inópendant de la Croatia avait l'intention de réaliser »nettoyage« ethnque sur les parties de l' Hérzégovine domiciliés par la population ortodoxe.

Confrontée avec la position de la sauvegarde d'existence primaire, »bios« et «ethnos», la population serbe d'Hérzégovine d'Est mettait en mouvement les combas de la révolte 3. Juin 1941, contre le systeme établie de l'occupation de l' H. Le révolte du juin en Hérzégovine soulevée contre le system génocide de l' occupation est la premiere résistance armée sur la terirorie des peuples sudslaves en 1941. La révolte du 13. Juiliet á Monténégro 1941. Est soulévée sous le different mécanisme des manifestatin, des apparences et des évéments.

»La révolte du juin« en Hérzégovine et »La révolte du 13. juillet« á Monténégro ont la méme manifestation de la force, d'élément, de la masse, de flamboiement, impulsion du combat, etc. La révolte en Hérzégovine et la revolte á Monténégro de 1941. Provient de la même psycho-phisique structure des Hérzégovine et des Monténégrins, concernant les caractéres, la tradition, les reponses a la provocation de l' occupation, expressif instict d' étre combatif, le relation identique vers les valeurs de la liberté et vers la conaissance de soi-méme.